

Solidariteit

Inleiding

In deze korte inleiding op het thema solidariteit gaan we in op een aantal belangrijke aspecten als:

- Wat is solidariteit precies;
- kunnen we ons veroorloven solidair te zijn;
- eenzijdige vs tweezijdige solidariteit;
- perverse solidariteit

Er valt nog veel meer over solidariteit te zeggen, maar dat laten wij liever over aan de door ons uitgenodigde experts.

Solidariteit - definitie

Solidariteit in algemene zin wordt op veel manieren gedefiniëerd bijvoorbeeld als:

- het gevoel voor het geheel (mede) aansprakelijk te zijn;
- het zich bewust zijn van saamhorigheid en de bereidheid hebben om de consequenties daarvan te dragen;
- een vorm van broederschap, van eenheid, van gemeenschapsgevoel.

Meer specifiek betekent solidariteit dat de leden van een groep een gemeenschappelijk belang onderschrijven, ten gunste van de groepsleden, maar soms ten koste van zichzelf.

In de wereld van pensioen en verzekeringen is 'solidariteit' de mate waarin risico gedeeld wordt met andere deelnemers of begunstigen. De mate van solidariteit wordt aan de onderkant beperkt door het risico, aan de bovenkant door free rider gedrag (als men gebruik kan maken van een goed of dienst zonder ervoor te betalen of bij te dragen aan de instandhouding ervan).

Solidariteit geen natuurwet

We vinden algemeen dat solidari-

teit wenselijk is, maar kan een gemeenschap zich wel altijd solidariteit veroorloven?

Als het om overleven van de soort gaat is wederzijdse solidariteit niet altijd mogelijk. We zien wel solidariteit van oud naar jong maar het omgekeerde komt minder vaak voor. Dat geldt ook voor de mens. In moeilijke omstandigheden komen sommige vormen van solidariteit – zeker als het geen zaak van (over)leven of dood betreft – in het gedrang.

Het is daarom geen uitgemaakte zaak – geen natuurwet, dat jongeren voor ouderen moeten zorgen, terwijl dat omgekeerd wel zo is. Maar in geciviliseerde gemeenschappen wordt respect voor de ouderdom en zorg voor ouderen wel als onderdeel van beschaafd gedrag beschouwd. Als men zich niet aan die regels houdt wordt men als asociaal (aso) beschouwd.

Eenzijdige vs tweezijdige solidariteit

Eenzijdige solidariteit betekent dat men iets voor een ander doet, zonder te verwachten dat de ander iets terug doet of dat men er zelf beter van wordt. Tweezijdige soli-

dariteit is gebaseerd op eigen belang. Je bent solidair met een ander in de verwachting dat de ander ook solidair is met jou. Paul de Beer, van wie deze definitie komt geeft als voorbeelden:

- Eenzijdige en vrijwillig zijn zorg voor kinderen en bloeddonatie;
- Eenzijdig en verplicht zijn sociale voorzieningen en ontwikkelingshulp;
- Particuliere verzekeringen zijn niet verplicht, wel eenzijdig;
- Werknemersverzekeringen daarentegen zijn tweezijdig én verplicht.

Perverse solidariteit

Solidariteit die het tegengestelde bereikt van wat bedoeld of wenselijk is, noemen we perverse solidariteit of omgekeerde solidariteit. Het bekendste voorbeeld is de laag opgeleide vrouw die met de door haar betaalde premies het ouderdomspensioen van haar hoog opgeleide sexegenote meefinanciert. Dat komt omdat laag opgeleiden korter leven en dus 'sterftewinst' betekenen voor het pensioenfonds. Die 'sterftewinst' wordt dan a.h.w. uitbetaald aan de hoger opgeleiden omgekeerde solidariteit genoemd.

Redactie Pensioenbelangen

Standpunt APG/ABP

Achteraf wilden we de mening van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) niet missen. Dus vroegen we het Astrid, die prompt zei: "Sorry, maar ik begrijp u niet. Probeer uw vraag anders te stellen, zodat ik u beter kan helpen."

Helaas, herformulering hielp niet. Maar gelukkig bedachten wij dat APG het vermogensbeleid van het ABP uitvoert. Dus zochten we op wat die organisatie er van vond en lazen op de APG-site enkele stukjes van Marcel van de Grift (vdG):

"De kracht van solidariteit is nu juist dat het wederkerig is, dus van jong naar oud en van oud naar jong"

Pensioensolidariteit (rubriek Pensioenstelsel)

"Pensioensolidariteit is wederkerig. In pensioendiscussies over solidariteit komt vaak aan de orde dat solidariteit tussen generaties eenzijdig van aard is. Solidariteit zou met name in het belang zijn van oudere generaties (de babyboomers) en gepensioneerden. Vooral jongeren zouden een zware solidariteitslast met zich meetersen. Voorbeelden die hierbij worden genoemd zijn de doorsneepremie of de solidariteitsbijdragen die jongeren moeten betalen aan het overgangsrecht VUT/prepensioen. De kracht van solidariteit is nu juist dat het wederkerig is, dus van jong naar oud en van oud naar jong."

En daarmee zijn wij het uiteraard (net als onze experts) volkomen eens.

Maar ook over **beleggingsrisico's** heeft APG nagedacht:

"Wanneer het bestand van het pen-

sioenfonds (vrijwel) alleen uit gepensioneerden zou bestaan, kan het beleggingsbeleid minder risicovol zijn. (...) bij een evenwichtiger samengesteld deelnemersbestand (actieven, slapers en gepensioneerden) wordt meer risicovol belegd om te voorkomen dat de premie anders aanzienlijk zal moeten stijgen."

Dat is riskant voor gepensioneerden en kan, stelt vdG: "van invloed zijn op de indexatie van hun pensioen (of zelfs op het nominale pensioen). Voor oudere generaties zijn de effecten hiervan het grootst, omdat zij relatief veel pensioenrechten hebben opgebouwd. Daar komt bij dat oudere werknemers ook nog een herstellpremie moet betalen. Voor jongere werknemers is het verlies kleiner, omdat zij nog weinig rechten hebben opgebouwd, zodat het niet-indexeren relatief weinig effect heeft. Door meer risicovol te beleggen is sprake van solidariteit van oud naar jong."

Ook het **langlevenrisico** vraagt solidariteit van oud naar jong.

"Door de lasten (en de lusten) over alle deelnemers te verdelen zijn we in staat om over de generaties heen een krachtig stelsel te behouden"

"In het huidige pensioencontract wordt de trend van langlevens verwerkt in zowel de pensioenpremie als de dekkingsgraad. Naar verwachting bereiken de huidige jongeren een hogere leeftijd dan de huidige ouderen. (...) Door de langleventrend te verwerken in de dekkingsgraad vermindert de kans op (na-)indexatie voor alle deelnemers, maar voor oudere werknemers en gepensioneerden is de impact het grootst, vanwege de reeds opgebouwde pensioenrechten. Terwijl jongeren langer leven, zijn de min-

der lang levende ouderen hiermee solidair. Het pensioenfonds kan worden beschouwd als een zero sum game. Binnen het fonds worden waardes overgedragen tussen en binnen generaties. (...)

Tenslotte concludeert Van de Grift: **Door de lasten (en de lusten) over alle deelnemers te verdelen zijn we in staat om over de generaties heen een krachtig stelsel te behouden.**

De pensioensector stelt vaak, zegt vdG dat pensioen een arbeidsvoorwaarde en dus uitgesteld loon is. Maar het is ook **een financieel product met risico's**, die maar beter gedeeld kunnen worden.

"De risico's van een lagere rente, een negatief rendement (maar ook van een langer leven dan waarmee gerekend wordt) zijn onlosmakelijk verbonden met de pensioenregeling."

Maar als het goed gaat, is het communiceren van risico's moeilijk en dat is een probleem. "Wie zich realiseert dat het pensioen grosso modo voor 20% wordt gefinancierd

uit premies en voor 37% uit de rendementen tijdens de pensioenopbouw en voor 43% uit rendementen tijdens de uitkeringsfase weet hoe bepalend de ontwikkeling op de financiële markten is voor het pensioenresultaat." Maar Van de Grift is tegen een pensioenfonds als een grote spaarrekening met minimale risico's. Dan zou of de premie zeer hoog worden of de pensioenregeling ernstig versoberd moeten worden en hij concludeert: "dus zullen we moeten leven met die risico's".

Eerlijk zullen we alles delen

Pensioencontract moet 'grote pot geld eerlijk en met het juiste risicoprofiel over de generaties verdelen.

Collectieve spaarregelingen zoals pensioenfondsen zijn uitermate nuttige instituten. Ze helpen grote delen van de beroepsbevolking te sparen voor later, als ze gepensioneerd zijn of in deeltijd werken. In Nederland gaat dat (op ZZP-ers na) beter dan elders in de wereld. Door de collectiviteit blijven – waar marktwerking tekort schiet – de kosten laag en worden de risico's efficiënt gedeeld.

Dat gaat wel ten koste van de eenvoud en transparantie en vereist pensioencontracten, die aan drie belangrijke eisen moeten voldoen. Vooraf al moet duidelijk zijn dat eerlijkheid, compleetheid en bestuurbaarheid worden nagestreefd. Lukt dat niet dan dreigt er een generatiestrijd (beweging Pensioen Opstand).

Vóóraf eerlijk betekent dat de onderlinge solidariteit verzekert tegen onverwachte risico's **achteraf**. Meevallers en tegenvallers worden afgedempt en uitgestreken over meer generaties. Nooit mag vooraf al worden verwacht dat jongeren geld gaan overmaken naar ouderen. Dat is inkomensherverdeling – een zaak van politiek en overheid.

wordt omgezet naar pensioentoezeggingen. Open contracten waarbij verwacht wordt dat eventuele tekorten door nieuwe toetreders worden aangevuld voldoen niet aan dat principe. Het is immers onzeker of nieuwe leden zullen toetreden – zeker als die direct met tekorten worden opgezadeld – en het is niet eerlijk tegenover nieuwe generaties deelnemers.

vreemde prikkels ingebakken om meer dan gewenst risico te nemen en rijker te lijken als fonds. Het is erg lastig alle generaties risicoteknisch tevreden te stellen zonder leeftijdsdifferentiatie van het risicoprofiel. In het nieuwe pensioenakkoord vormt 'de uitsmeerperiode' wel enige leeftijdsdifferentiatie in risico, maar niet voor de jongere actieve deelnemers. Oudere deelnemers voelen zich allermindst comfortabel met de onduidelijke, geheel voorwaardelijke rechten. Deze geven geen enkele zekerheid op welk pensioen-niveau dan ook. Het pensioenakkoord is hier onaf.

In de context van solidariteit tussen de generaties zijn contracten bestuurbaar als alle vertegenwoordigde generaties tevreden zijn met het gekozen risicoprofiel

Het opgebouwde vermogen in een pensioenfonds moet eerlijk en 'arbitragevrij' (marktconform) worden verdeeld over de generaties. De rentevoet ter berekening van de toekomstige pensioenverplichtingen berust dus op objectieve vooraf opgestelde regels en toezichthouder DNB moet er op toezien dat die correct worden uitgevoerd¹. Vage zinsneden als minister Kamps' "er moet op gebalanceerde wijze rekening worden gehouden met de belangen van verschillende generaties" zijn ontoereikend en tasten de houdbaarheid van het stelsel aan.

Een **compleet** pensioencontract betekent dat altijd duidelijk moet zijn hoe het aanwezige vermogen

Vage reserves en buffers (op zeer kleine technische voorzieningen na) zijn uit den boze. Als onbekend is waarvoor (of voor wie) de buffer bestemd is, wil niemand eventuele tekorten aanvullen, zeker niet als de verdenking bestaat dat wie de buffers aanvullen niet degenen zijn die er aanspraak op kunnen maken. Dat leidt tot achterdocht en vermindert het draagvlak voor het systeem.

In de context van solidariteit tussen de generaties zijn contracten **bestuurbaar** als alle vertegenwoordigde generaties tevreden zijn met het gekozen risicoprofiel. Ook hier moet dus marktconform worden gerekend. Anders worden er

Er is nu nog geen sprake van een generatieconflict. Dat ontbreekt zelfs want de voorstellen vanuit de Star (Stichting van de Arbeid) zijn niet door jongeren of door ouderen gemaakt. Sterker, het grootste deel van de organisaties van jongeren en ouderen is fel tegen het pensioenakkoord in de huidige vorm. Aanpassing van dat akkoord, en de wetgeving die het moet faciliteren, is dus een zaak van hoogste urgentie. En evident met aanzienlijk sterkere betrokkenheid van de jongeren- en ouderenorganisaties.

¹ Zie ook elders in dit blad het interview met mevrouw Kellermann, die zegt: "Je moet niet de thermometer willen veranderen!"

David Hollanders (met toestemming van de auteur samengevat door Joop van Vliet)

De Pensioenopstand

De “pensioen-opstand” van de politieke jongerenorganisatie krijgt bijval van en in de media. Mede-jongere David Hollanders (econoom - Tias Nimbas Business School, Tilburg) is het met dat protest eens. *“Het pensioenakkoord benadeelt inderdaad jonge deelnemers. Het protest is dus volledig terecht.”* (Volkskrant 12/10) Maar hij onthoudt zijn steun aan de door die organisaties gedane voorstellen om de reeds toegezegde pensioenen te korten omdat ze niet lijken te beseffen dat werkgevers en vermogensbeheerders “verdraaid” goed wegkomen met dit akkoord, ten koste van zowel jonge als oude deelnemers.

“Daardoor”, stelt Hollanders “(...) is de petitie eenzijdig en onbruikbaar. Het probleem (...) is het tekort van 250 miljard euro. Het is ernstig dat pensioenfondsen toezeggingen niet nakomen, maar ook kwalijke zaken, eenmaal gedaan, nemen geen keer. En dan rest de vraag hoe het verlies te verdelen tussen werkgevers en deelnemers. Maar hoe zijn de verliezen ontstaan? Een verlies ontstaat niet vanzelf, daar is te weinig premie of matig beleggen voor nodig. Beide is het geval geweest.”

Hij concludeert dat in de periode 1980-1990 de premies sterk werden verlaagd (bij het ABP ruim gehalveerd en bij Zorg en Welzijn van 25% tot 5% van de pensioengrondslag teruggebracht). Het is niet onredelijk dat de huidige gepensioneerden (die daarvan profiteerden) nu inleveren maar door de al jarenlang uitblijvende indexatie leveren gepensioneerden al in. Bovendien: *“Werkgevers - en daarmee aandeelhouders - hebben evenwel nog veel meer geprofiteerd. Zij betalen doorgaans twee derde van de pensioenpremie en hebben de meeste baat bij lagere premies. Ook de huidige pensioenpremie van 20 procent is te laag om de daarmee opgebouwde toezeggingen te financieren. Bovendien hebben sommige werkgevers geld uit het fonds gehaald onder de belofte bij te storten als de financiële positie zwakker zou worden. Een belofte die*

nu vaak loos blijkt te zijn omdat ze met juridische spitsvondigheden omzeild wordt. Onlangs stelde oud-directeur Vermogensbeheer van het ABP Jean Frijns bijvoorbeeld dat de overheid alles bij elkaar 25 miljard aan het ABP onttrokken heeft. Werkgevers dragen nu amper bij aan het ontstane tekort, terwijl het een direct gevolg is van zowel de lage premies als niet nagekomen

Een verlies ontstaat niet vanzelf, daar is te weinig premie of matig beleggen voor nodig. Beide is het geval geweest

verplichtingen om bij te storten. Zij hoeven het verlies niet terug te betalen en in het pensioenakkoord wordt de premie bevroren, waarmee werkgevers ook maar meteen van alle risico's af zijn. Hierover valt in de petitie evenwel niets terug te lezen.”

“Ook de rol van de vermogensbeheerder” vindt David Hollanders “opmerkelijk”. De AFM schat de kosten van het vermogensbeheer op 4,5 miljard euro en dat leidde – zegt Hollanders – niet tot indrukwekkende prestaties. Het APG belegde (tegen riantesalarissen) in Griekse obligaties, aandelen Fortis en Amerikaanse hypotheekbundels maar daarover

zwijgt de petitie van de politieke jongeren-organisaties. Met 11% lagere vermogens-beheerskosten kun je de 0,5 miljard per jaar die de indexatie zou kosten, jarenlang volhouden, rekent Hollanders ons voor. Werkgevers moeten wél een hogere premie betalen en zelf risico blijven lopen of hun bestuurszets overdragen aan jongeren en gepensioneerden, maar ... “De jon-

gerenorganisaties gaan aan dit alles voorbij. De grieven zijn volledig terecht, want de huidige oplossing in het pensioenakkoord om de discontovoet te verhogen en daarmee het tekort (let wel: louter boekhoudkundig) te verlagen gaat inderdaad ten koste van oude en vooral ook jonge deelnemers. De voorstellen laten werkgevers en vermogensbeheerders evenwel volledig ongemoeid en zijn daarmee eenzijdig en onbruikbaar”.

Het zal de politieke jongerenorganisaties en de voorstanders van het huidige pensioenakkoord moeite kosten om de argumentatie van David Hollanders te weerleggen.

Uitgesteld loon, maar heeft u iets te zeggen?

Pensioen is uitgesteld loon. Pensioengelden zijn collectief eigendom van de deelnemers. Dat heeft directe gevolgen voor het besturen van een pensioenfonds. Maar doordat de juridische eigendom van pensioengelden niet geregeld is, worden pensioenfondsen bestuurd door vakbonden en werkgevers en niet door de eigenaren. Dat is de bron van veel ellende.

Vier op de vijf Nederlanders is aangesloten bij een van de vijf grootste bedrijfstakpensioenfondsen. Het grootste daarvan het ABP is geen voorbeeldig fonds maar heeft met 2,7 miljoen deelnemers waaronder 767 duizend gepensioneerden wel een voorbeeldfunctie. In de jaren '90 roomde de overheid in totaal 15 miljard euro af bij het ABP, onder het motto dat er **genoeg** overbleef voor de deelnemers. In het veelbesproken pensioenakkoord staat nu expliciet dat, afhankelijk van de dekkingsgraad, de sociale partners kunnen besluiten dat premies verlaagd worden indien er **genoeg** in het fonds overblijft **genoeg** is?

Centraal staat de vraag: "Wie bezit de eigendomsrechten in de pensioenfondsen?". Bestuursvorm en zeggenschap worden volledig bepaald door het antwoord hierop

Triest is dat bij bedrijfstakpensioenfondsen de *besturen* beslissen wat **genoeg** is. Besturen waarin vakbonden (die slechts 1 op de 6 werknemers en nauwelijks gepensioneerden vertegenwoordigen) en werkgevers (die vooral hun eigen belangen en die van hun aandeelhouders zien) de dienst uitmaken. Werkgevers, die hun risico's in het pensioenakkoord behendig op het bord van de verplichte deelnemers gedeponereerd hebben. Wat u **genoeg** vindt interesseert ze niets. Tot schade van zowel jongeren als ouderen. Deze 'sociale partners' kiezen nu voor de vlucht naar voren in een pensioen'akkoord' dat slecht is

voor jong en oud. Het gaat niet om het behoud van wat eens een goed pensioenstelsel, maar om een krampachtige poging de eigen machtspositie niet te verliezen.

Zolang iedereen gewoon een kostendeckende premie betaalt, is ons pensioenstelsel robuust. Dat we gemiddels steeds ouder worden, is een complicatie van beperkte omvang. Op hoofdlijnen kan het stelsel tegen een stootje. Bij goed beleid althans, quod non.

Als verplicht deelnemer loopt u en **niemand anders** alle risico's. Maar u heeft niets te zeggen. Anderen beslissen of úw uitgestelde loon

wordt ingezet voor hun doeleinden, zoals de overheidsbegroting of de werkgeversfinanciën. Anderen, die weinig boodschap hebben aan úw *persoonlijk* belang, of u nu jong bent of oud!

En nu wankelt ons pensioenstelsel. De buffers van de pensioenfondsen zijn volledig uitgehold. Pensioenen worden al jaren niet geïndexeerd, directe kortingen dreigen. Gepensioneerden leverden (vergeleken met werkenden) in de afgelopen jaren minstens 10 procent aan koopkracht in. Jongeren zien de hun gedane toezeggingen voor de toekomst verdampen.

Onderzoek toont aan dat er sprake is van ondeskundig bestuur, slecht beleggingsbeleid, onvoldoende inzicht in beleggingskosten, slecht economisch risicomanagement. De bestuurders, dus vakbonden en werkgevers, zijn daarvoor in belangrijke mate verantwoordelijk. En ook voor hun belabberde, vaak misleidende communicatie, misbruik van pensioenbesparingen voor andere doeleinden en een ongefundeerd optimisme over te verwachten rendementen.

Gepensioneerden die blijven geloven dat ook hun belangen behartigd worden aan de CAO tafel zijn toe aan liefdevolle verpleging in een therapeutische omgeving. En jongeren moeten beseffen dat als de voorgespiegelde rendementen niet worden gehaald, zij minder pensioen zullen ontvangen.

De misstanden in het pensioenstelsel moeten krachtig worden bestreden. Lapmiddelen voldoen niet. Centraal staat de vraag: "**Wie bezit de eigendomsrechten in de pensioenfondsen?**" Bestuursvorm en zeggenschap worden volledig bepaald door het antwoord hierop. Het gaat om de zeggenschap over het eigen uitgestelde loon. Neem niet met minder genoegen! En dat heeft met leeftijd NIETS te maken.

Lans Bovenberg, hoogleraar economie aan de Universiteit van Tilburg

De zin en onzin van solidariteit in aanvullende pensioenen

Solidariteit is een groot goed in pensioenland. Het gaat daarbij vooral om verzekerings solidariteit bij het delen van idiosyncratische risico's en tweezijdige solidariteit bij het delen van macro-economische risico's.

Het belangrijkste idiosyncratische risico dat pensioenen verzekeren is langlevensrisico. Mensen die kort leven zijn solidair met degenen die lang leven. Dat is waardevolle solidariteit. Wel leven laaggeschoolden een stuk minder lang dan hooggeschoolden en dus dreigt er ook perverse herverdelende solidariteit te ontstaan van arm naar rijk binnen de aanvullende pensioenen. Dit is een extra reden om hard te werken aan het verhogen van de levensverwachting van de lagere sociaal-economische klassen.

Bij macro-economische risico's is het belangrijk dat jongeren solidair zijn met ouderen in slechte beleggingsjaren en ouderen solidair zijn met jongeren in goede beleggingsjaren. Deze tweezijdige solidariteit kan maar ten dele geregeld worden via de financiële markten omdat lang niet alle macro-economische risico's verhandelbaar zijn. Het onderling verhandelen van risico's die niet goed te verhandelen zijn op de financiële markten (denk aan inflatierisico's en macro langlevensrisico) of waarbij partijen betrokken zijn die geen goede toegang hebben tot financiële markten (zoals jongeren) is een belangrijke toegevoegde waarde van het aanvullende pensi-

oenstelsel. Deze intergenerationele deling van macro-economische risico's dient ook de stabiliteit van de economie omdat jongeren schokken veel meer kunnen uitsmeren over een langere horizon. Bij voldoende risicodifferentiatie in de pensioenaanspraken van jong en oud slaan schokken niet direct neer in het beschikbare inkomen van ouderen en zijn collectieve buffers niet nodig voor macro-economische stabiliteit.

Eenzijdige solidariteit waarbij een groep bij voorbaat weet dat ze moet bijdragen aan het pensioenstelsel dient zoveel mogelijk uit het aanvullende pensioenstelsel te verdwijnen. Deze eenzijdige solidariteit kan immers het beste worden afgedwongen door het grootste collectief: de overheid.

De aanvullende pensioenen

moeten zich niet richten op herverdelen maar op het helpen van mensen bij hun financiële planning over de levensloop. Hoe meer het aanvullende pensioenstelsel probeert her te verdelen, hoe minder robuust het wordt omdat sommige groepen een prikkel hebben om uit te treden.

De grote uitdaging is om eigendomsrechten binnen de aanvullende pensioenen beter te definiëren zodat deelnemers er van op aan kunnen dat ze niet worden bestolen door anderen. Hoge hekken, betere bureaus. Heldere eigendomsrechten staan niet op gespannen voet met solidariteit en collectiviteit. Integendeel: risicodeling houden we alleen overeind in een collectief stelsel als eigendomsrechten goed worden beschermd.

¹ Een ideosyncratisch risico is een specifiek, door individuele omstandigheden bepaald, risico. Dat kan persoonlijk zijn, bijvoorbeeld een erfelijke ziekte/ Maar het kan ook zakelijk zijn, bijvoorbeeld de prijsgevoeligheid van sommige aandelen.

Vakbonden laten minima voor pensioenproblemen opdraaien

(Bewerking van en aanvulling op zijn artikel in Me Judice (maart 2011))

Harrie Verbon schreef eerder dat de vakbonden via het pensioenakkoord de minima laten opdraaien voor de pensioenproblemen. Hij bestreed Paul de Beer, die het moedig vond dat men pensioengerechtigden tien jaar wilde korten bij tegenvallende beleggingsopbrengsten en tegelijk de pensioenleeftijd te verhogen. Het was, aldus Verbon pas moedig was geweest als in dat akkoord vooral de hogere inkomens hadden moeten inleveren. Bovendien hadden de werkgeversclubs en de vakbonden eendrachtig samengewerkt om met dat akkoord de aanvullende pensioenen om zeep te helpen.

Verbon: "Ik zal niet ontkennen dat er problemen zijn in het Nederlandse pensioenstelsel. Het stelsel heeft last van vergrijzing, van toename van de levensverwachting en lage rendementen op de belegde premies. Bovendien ligt er een veto van de werkgevers op verdere verhogingen van de pensioenpremie. De oplossing volgens het pensioenakkoord in wording, is een verhoging van de pensioenleeftijd en bij tegenvallers op de beleggingsopbrengst worden deelnemers gedurende tien jaar gekort op hun rechten."

De vakbonden gaan nog steeds van de illusie uit dat je via verhoging van de AOW de gepensioneerden met een klein pensioen kunt compenseren. Verbon stelde dat zelfs een linkse regering

zoiets niet zou kunnen accepteren laat staan de oerliberaal Henk Kamp. De jongste ontwikkelingen

De vakbonden gaan nog steeds van de illusie uit dat je via verhoging van de AOW de gepensioneerden met een klein pensioen kunt compenseren

bewijzen zijn gelijk in deze. Nu blijkt dat vooral gepensioneerden met een klein aanvullend pensioen de rekening gaan betalen.

Verbon voegt aan zijn eerdere artikel toe: *De regering heeft dan ook geen welvaarts-vaste AOW toegezegd, maar een extra verhoging van de AOW met 0,6% per jaar bovenop de wet-*

telijk vastgestelde verhoging. Deze toezegging zegt echter helemaal niets, omdat volgens de wet 'Koppeling uitkeringen met afwijkingmogelijkheden' de AOW-uitkering immers met meer of minder dan de stijging van de CAO-lonen aangepast kan worden. Die zogenaamde 0,6% 'extra' garandeert dus zelfs niet dat de AOW de CAO-lonen volgt.

B.M.S. van Praag is emeritus universiteitshoogleraar Economie aan de Universiteit van Amsterdam

Is het aanvullend pensioensysteem kaduuk?

Zwaar weer

Het systeem van de aanvullende pensioenen verkeert in zwaar weer en als we niet oppassen, dan zal het binnenkort niet meer te redden zijn. Onder het systeem versta ik een collectieve en verplichte pensioen verzekering, waarbij iedereen spaart voor een waarde vaste pensioenuitkering. Wanneer wij alle technische rimram, die de huidige discussie vaak verduistert, ter zijde laten, dan komt het in feite neer op de vraag hoeveel wij willen sparen voor onze oude dag. Hoe meer we sparen terwijl we actief zijn, hoe meer pensioen wij gedurende onze oude dag kunnen genieten.

gaten zijn geslagen door te weinig sparen en teveel vertrouwen op beleggingskunsten

Pensioenpremies – bijna 30 jaar te laag

In zoverre is de penibele situatie van onze pensioenen voor een groot deel te wijten aan het feit dat er de laatste dertig jaar bij vele fondsen veel te lage premies zijn betaald. Dat was zowel voor werkgevers als voor werknemers gunstig. De werkgevers hadden minder bruto-loonkosten en de werknemers kregen meer schoon in het handje. Zo was voor 1980 de premie bij het ABP jarenlang 24% van de pensioengrondslag, terwijl na 1980 de premie vele jaren op het niveau lag van ca. 8%. Zo zijn er twee problemen die moeten worden opgelost voor de continuering van ons in wezen prachtige systeem. Het ene is structureel en het andere incidenteel.

Het incidentele probleem is dat de gaten, die geslagen zijn in onze

pensioenfondsen door jarenlang te weinig sparen en teveel vertrouwen in onze beleggingskunsten, moeten worden opgevuld. Willen wij die in het verleden geslagen gaten niet opvullen, dan zullen wij onze verwachtingen over de hoogte van ons pensioenuitkering omlaag moeten schroeven, bijv. van 70% middeninkomen naar 60% of nog lager.

Het structurele probleem is dat de premie voor een 70% middeninko-

Wanneer wij alle technische rimram, die de huidige discussie vaak verduistert, ter zijde laten, dan komt het in feite neer op de vraag hoeveel wij willen sparen voor onze oude dag

men, ook na het opvullen van de gaten, hoger zal moeten zijn dan wij de laatste decennia gewend zijn, omdat wij nu eenmaal ouder worden dan vroeger en de rentevoet structureel lijkt te dalen.

Inflatie-geïndexeerd pensioen kan, mits ...

De laatste jaren wordt vaak beweerd dat een inflatie-geïndexeerd pensioen te ambitieus zou

zijn, en dat wij al blij mogen zijn als een nominaal pensioen haalbaar blijkt. Bij de alleszins gematigde inflatie van 2% in de laatste decennia betekent dit toch al een halvering van de koopkracht na 20 jaar pensioen. Dat is natuurlijk dramatisch. Een inflatie-geïndexeerd pensioen bij een om de 2% fluctuerende inflatie-voet is wel degelijk realiseerbaar, maar dan zullen we onze pensioenberekeningen niet moeten baseren op

de nominale rente maar op de reële rente. Bij een nominale rente van 4% zou dat dus neer komen op een reële rente van 2%. Ook dat leidt weer tot een hogere premie, die door sommigen, waaronder ikzelf, wordt geschat in de orde van 27%. Willen wij dat? Dit is de essentiële vraag, die in het huidige pensioendeбат wordt ontlopen, laat staan beantwoord. <<

